

2. Рудницька О. М. Застосування методів фінансового менеджменту як інструменту ефективного управління підприємством / О. М. Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 10. – С. 215-221.

Нагорняк Ірина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ВИБІР КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження поняття соціально-економічної безпеки підприємства (СЕБП) показують, що як об'єкт управління, СЕБП володіє специфічними, притаманними лише їй особливостями. Її забезпечення та постійна підтримка є цільовим та досить складним процесом в управлінні підприємством. Не дивлячись на труднощі у досягненні та забезпеченні СЕБП, на новизну цього фактора для українських підприємств у сучасному трактуванні економістами, СЕБП є важливим елементом сучасного менеджменту підприємств, реалізація якого здатна забезпечити їх стійкий розвиток та досягнення основних цілей їх діяльності.

Важливим моментом у вивченні СЕБП є вибір критерію її оцінки. Він передбачає певну ознаку або сукупність ознак, за якими буде визначатись стан СЕБ підприємства. Даний критерій не лише повинен констатувати факт присутності або відсутності СЕБ підприємства, але й чітко окреслювати її рівень. В іншому випадку такий критерій не буде позбавлений суб'єктивності в оцінці рівня СЕБП. Певною вимогою до вибору критерію оцінки СЕБП є її кількісна оцінка з допомогою тих показників, які підсумовують діяльність підприємства та використовуються в плануванні, обліку та аналізі діяльності підприємства, що є передумовою практичного застосування цієї оцінки.

Сучасна економічна література містить ряд спроб кількісної оцінки рівня СЕБП. Одним із методів оцінки СЕБП є так званий індикаторний метод, зміст якого полягає у порівнянні – абсолютному або відносному – фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами (граничними значеннями показників, що характеризують роботу підприємства у різних сферах), які відповідають певному визначеному рівню СЕБ підприємства, та аналіз їх динаміки.

Певною проблемою у використанні даного методу для оцінки рівня СЕБП на сучасних підприємствах є питання точності бази порівняння, тобто власне індикаторів. Річ у тім, що на

сьогодні відсутня методична база визначення індикаторів, яка б враховувала специфіку діяльності підприємства (його галузеву приналежність, форму власності, розміри підприємства, структуру капіталу і т.д.). Крім того, зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності підприємства є мінливим, що поглиблює проблему постійного уточнення величини індикаторів, які тісно пов'язані та взаємообумовлені. Це ускладнює управлінську роботу та вимагає залучення кваліфікованих спеціалістів, які здатні встановити значення індикаторів та провести їх моніторинг. Невміле та некваліфіковане визначення індикаторів тягне за собою неточне визначення рівня СЕБП, що може викликати прийняття управлінських рішень, неадекватних реальному положенню справ на підприємстві.

Одним з найбільш досліджених на сьогодні та базових у визначенні СЕБП є ресурсно-функціональний підхід. Здобутком даного підходу є визначення поняття «економічна безпека підприємства», а також її структурних складових. Автори цього підходу розглядають економічну безпеку підприємства як «стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому» [1].

Ресурсно-функціональний підхід передбачає проведення оцінки рівня СЕБП за рівнем стану складових економічної безпеки, тобто шляхом оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства [2] за певними критеріями. В корпоративних ресурсах виділені ресурс капіталу, ресурс персоналу, ресурс інформації та технології, ресурс техніки та обладнання, ресурс прав. У відповідності з даним підходом найбільш ефективно використання корпоративних ресурсів, що необхідне для досягнення цілей даного підприємства, досягається за рахунок запобігання загрозам негативного впливу на економічну безпеку підприємства і досягнення поставлених функціональних цілей СЕБ підприємства.

Недоліком даного методу є його спроба оцінки рівня СЕБП на основі аналізу великого кола функціональних областей діяльності підприємства, що може призвести до «розмивання» поняття СЕБП. Крім того, визначення сукупного критерію СЕБП на основі думки експертів відбувається під впливом їх суб'єктивної думки, що також є певним обмеженням даної методики. З іншого боку, цей підхід носить комплексний характер, оскільки при цьому вивчаються основні процеси, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства.

Інший підхід до визначення критерію оцінки СЕБП базується на розумінні СЕБП як мірі узгодженості інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, а будь-який інтерес підприємства – як його взаємодія з суб'єктами зовнішнього середовища, результатом якої є одержання прибутку [3]. Логічно було б припустити, що у даній методиці критерієм оцінки рівня СЕБП має бути прибуток. Зрозуміло, що у випадку відсутності

прибутку або отримання збитків говорити про забезпечення СЕБП неможливо. Проте, сам факт одержання підприємством прибутку не може стверджувати однозначно, що підприємство знаходиться в економічній безпеці. Хоча прибуток і є головним інтересом підприємства, однак він не є результатом, що відображає сукупність факторів, які створюють безпечні умови функціонування підприємства. Підприємство може ще одержувати значний прибуток, але деякі фактори можуть вже “підривати» найближчим часом його фінансове становище. Цей показник діє з часовим лагом.

Для оцінки СЕБП запропоновано підхід, який відображає принципи програмно-цільового управління та розвитку. Відповідно до даного методу оцінка СЕБП базується на інтегруванні сукупності показників, що визначають економічну безпеку. При цьому використовуються декілька рівнів інтегрування, а також такі методи їх аналізу, як кластерний та багатовимірний аналіз [4]. Даний метод є доволі складним і реалізується за допомогою використання методів математичного аналізу. Крім того, в теоретичних дослідженнях СЕБП він дозволяє одержати достовірні результати оцінки її рівня, проте в практичній діяльності підприємства його реалізувати досить складно. Тобто оцінка рівня СЕБП за даним методом є скоріше складною математичною задачею, аніж роботою менеджера.

Аналіз основних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства дозволяє стверджувати, що кожна із методик має свої обмеження у практичному використанні на підприємстві. Питання розробки системи комплексної оцінки рівня СЕБП залишається відкритим і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы /В. Ф Гапоненко, А.Л. Беспалько, А.С. Власков. – М. : Изд-во "Ось-89", 2007. – 208 с.
2. Тамбовцев В. Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура, проблемы // Вести Московского университета. Сер 6. Экономика. 1995. №3.
3. Підтримка конкурентоспроможного потенціалу підприємства / А. Е. Воронкова, В. П. Пономарьов, Г. І. Дібніс. – К.: Техніка, 2000. – 152 с.
4. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – №15 – 16. – С. 35 – 37.